

Historische Commissie Noordbarge

HC nieuws

Nieuwsbrief jaargang 2023 nummer 1

Secretaris: Henk Jeurink – Laan van het Kwekebos 229 – 7823KE Emmen

06 25186205 – hendrik.jeurink@gmail.com

www.noordbarge.info – bankrekening hc noordbarge: NL 96 ABNA 0252623207

Redactioneel

De nieuwsbrief is deze keer iets langer dan u van ons gewend bent. Jan de Vin heeft zich ontfermt over het artikel over Rijksveldwachter Geert Zwols. Ook het nieuwe ontwerp van de nieuwsbrief is van zijn hand. Henk Jeurink nam de rest voor zijn rekening. Op 15 december 2022 kwam Jantje Janssens-Steenge uit de tijd. Jantje heeft de Historische Commissie jarenlang geholpen met het verzamelen van allerlei familiegegevens. Dat werk deed ze meestal alleen en met het resultaat konden de schrijvers van de boeken over Noordbarge prima uit de voeten. We wensen Jakop en Janine en verdere familie veel sterkte met de verwerking van dit verlies. Wij zijn Jantje zeer dankbaar voor wat zij voor de HC Noordbarge allemaal heeft gedaan.

Geert Zwols de vergeten onbezoldigde Rijksveldwachter

door Jan de Vin

In het boek "Noordbarge, het verhaal van zien bewoners" komen we een aantal namen tegen van onbezoldigde rijksveldwachters die in Noordbarge dienst hebben gedaan. Dat waren: Hertog Frank - Wiebe Fokkema - Fedde Beijert - J H Bosma - Hendrik Bults - Berend Christiaans. Zij woonden allen in de dienstwoning op het adres Zuidbargerstraat (NB 148) gelegen in de hof van Jan Scholten. Het huisje was eigendom van de Boermarke van Noord- en Zuidbarge.

— In een Donderdagavond in het hôtel Boer gehouden vergadering van belanghebbenden te Emmen en Westenesch werd als onbezoldigd rijksveldwachter benoemd G. Zwols alhier.

Mededeling Emmer Courant 1909

Tussen Hendrik Bults en Berend Christiaans zitten een aantal jaren waarin niet wordt gesproken over een dienstdoende veldwachter. Dit wekt als Historische Commissie natuurlijk de nodige nieuwsgierigheid op en dus gaan we op onderzoek uit. Na een lange speurtocht komen we de naam Geert Zwols tegen. Geert werd geboren in 1878 te Westenesch als zoon van Albert Zwols en Jantien Warring. Hij was getrouwd met Jentina Timmer. Hij is een broer van Gerrit Zwols, die met zijn vrouw Jantje Eising en hun familie aan de Binnenweg 1 te Noordbarge woonden.

De familie Geert Zwols en Jentina Timmer met hun zes kinderen

Geert werd in 1909 benoemd tot onbezoldigd Rijksveldwachter. In datzelfde jaar wordt hij aangesteld als nachtwacht te Noordbarge. Of Geert ook in de eerder beschreven dienstwoning heeft gewoond is niet helemaal duidelijk. In 1912 wordt hij tevens benoemd tot armvoogd boekhouder in de gemeente Emmen. Al deze functies hebben te maken met het feit dat het salaris van een onbezoldigd Rijksveldwachter niet hoog was. De vergoeding was in 1900 zo'n 250 gulden per jaar. Dit salaris werd vaak aangevuld met vergoedingen uit nevenfuncties. Ook in de gemeenteraad van Emmen was men het vaak niet eens over hoogte van het salaris. In 1909 richtte veldwachter Zwols zich volgens de Emmer-Courant van dat jaar tot de gemeente om zijn vergoeding met 50 gulden te verhogen.

De Noordbarge raadsleden Boelken en Haasken bepleiten een verhoging van de vergoeding. De onbezoldigd Rijksveldwachter van Noordbarge, die tevens armvoogd-boekhouder was deed zijn werk voortreffelijk en maakte lange dagen. Naar hetgeen de armvoogd-boekhouder presteerde werd hij niet betaald. Ook zijn vrouw werd thuis in de avonduren vaak bezocht om schrijnende verhalen aan te horen. Dit alles legt een grote druk op het werk en het gezin van de onbezoldigd Rijksveldwachter aldus de deze raadsleden.

Geert Zwols was een natuurmens, hij was dagelijks met zijn hond in het veld te vinden. Hij haalde de landelijke pers met het voorval dat hij thuis twee jonge poesjes kreeg aangeboden waarvan de moeder niet meer te achterhalen was. Geert had een konijn met jongen en dacht als ik ze nu eens bij het konijn leg wat zal er gebeuren. Wonderwel accepteerde het konijn de poesjes. Ze voelden zich hier op hun gemak en werden zo groot gebracht. Geert deed goed zijn best en presteerde het om op een dag 4 stropers te pakken en hij nam ook twee geweren in beslag. De Rijksveldwachters stonden er om bekend dat ze nogal losse handjes hadden en sloegen er nogal eens op los om de orde op de dorpen te handhaven. Er was zelfs een lied waarin de veldwachters hun werk bezongen.

**je dondert er maar door
zo wordt de rust door ons bewaakt
waar anders zijn wij voor
pats, pats, pats
je hakt er maar op in
zo ranselen wij de burgerij
heel opgeruimd van zin**

In 1914 werd Geert Zwols benoemd tot dienaar van de politie te Barger Oosterveen (Zwartemeer) en Deurwaarder der plaatselijke belastingen. In 1916 deed veldwachter Zwols ook administratieve werkzaamheden voor de gemeente. Hij had zitting in café Egbrink te Klazienaveen voor het verdelen van inkoopboekjes en broodkaarten. In 1917 vertrok veldwachter Zwols na een roerige periode in Barger Oosterveen naar het wat rustiger Zweeloo. Hij wordt hier benoemd als onbezoldigd Rijksveldwachter. Ook wordt hij met zijn zelf opgeleide speurhond ingezet in andere gemeenten. Ook in deze gemeente bestond verschil van mening over het salaris van de veldwachter. Na een hevige discussie wordt aldus besloten, 1000 gulden als veldwachter, 50 gulden als bode, en 50 gulden rijwielvergoeding. Er waren zelfs gemeenten in Nederland die een collectebus hadden opgehangen waarin men een bijdrage kon doen voor de veldwachter.

Geert Zwols was in zijn vrije tijd een verwoed jager, hij wist in 1941 bij de opening van het jachtseizoen op een dag 40 patrijzen te bemachtigen. In 1932 wordt Rijksveldwachter Geert Zwols op eigen verzoek door de commissaris van de koningin ontslag verleend. De burgemeester bedankte de veldwachter voor zijn grote inzet in een reeks van jaren. Geert Zwols werd vervolgens bij de gemeente Zweeloo aangesteld als bode op het gemeentehuis, alwaar hij in 1948 afscheid nam. De gemeente bood dhr. Zwols een fraaie wandelstok aan als afscheidscadeau. In 1952 is dhr. Zwols in het ziekenhuis van Emmen na een werkzaam leven overleden. Het gemeentebestuur sprak met veel waardering over 'Aol Zwols' Velen zullen met dankbare herinneringen aan hem terug denken.

De collectebus

Strafkamp Vugt - voor enkele Noordbargers meer dan een oorlogsfeit - door Henk Jeurink

Zes inwoners uit Noordbarge raakten betrokken bij de hulp aan joden. Zij moesten dat met drie maanden strafkamp bekopen. De landbouwers Jan Betting, zijn zoon Hendriekus (Rieks) Betting, Geert Zwols, Harm zoon van Willem Wiggers, Hendrik Fransen en Hendrik Eiting werden op 9 november 1942 gearresteerd wegens het ontvreemden van goederen uit een door joden ontruimde woning. Wat was er gebeurd tegen het einde van oorlogsjaar 1942. Ze hadden een joodse buurman geholpen zijn eigendommen in veiligheid te brengen. Rieks Betting die nu in Erm woont, vertelde in december '86:

"Tussen 3 oktober en 9 november '42 heb ik met mijn vader Jan Betting spullen gehaald uit de verlaten woning van Filip Jacobson en zijn echtgenote Treesjen Salomons aan de Middenstraat 9. Behalve mijn vader waren er nog vier andere boeren bij betrokken. De familie Jacobson waren met stille trom vertrokken en zaten ondergedoken in Sleen. Er was met hem afgesproken dat we zijn huis ontruimen zouden. Maar het meeste was al weg. Wij hebben vooral brandstof meegenomen. Op 9 november 1942 ben ik gearresteerd en naar het politiebureau in Emmen gebracht. Daar heb ik 's nachts in de cel gezeten. De volgende dag gingen we naar Groningen en daarna naar Amersfoort en Vught. Er is nooit een proces geweest."

Hoewel Betting dit verhaal meer dan veertig jaar na de gebeurtenissen deed, hoeft aan de betrouwbaarheid niet te worden getwijfeld. Wat hij zegt, stemt vrijwel overeen met de inhoud van het proces verbaal dat de politie van Emmen in het najaar van 1942 opmaakte. Daarin stond dat de boeren een aan Betting toebehorende maaimachine uit de schuur van Jacobson haalden en tegelijkertijd ongeveer 4 hectoliter steenkolen, een kachel en wat potten en

Hendrik Eiting

pannen. Tijdens een groot deel van de oorlog lag op de zolder van Willem Wiggers huisraad van Jacobson verborgen. Tot het laatste kopje heeft Jacobson dat na de oorlog teruggekregen. Uit een krabbel op een bewaard gebleven lijst van gearresteerde Emmenaren blijkt, dat de zes Noordbarger boeren in twee etappes uit strafkamp Vugt werden ontslagen. Op 16 februari 1943 werden Hendrik Frans en Hendrik Eiting vrijgelaten, negen dagen later, op 25 februari mochten vader Jan en zoon Rieks Betting, Geert Zwols en Harm Wiggers naar huis. De straftijd in Vught had ruim drie maanden geduurd en het verblijf in het kamp had het zestal sterk getekend. Broodmager keerden ze in Noordbarge terug. De namen van de zes gearresteerde boeren werden vermoedelijk door iemand uit Noordbarge aan de politie doorgegeven. Filip Jacobson en zijn echtgenote wisten uit handen van de bezetters te blijven en overleefden de oorlog.

*Sijmen Grasman links
midden met daarvoor
burgemeester Bouma*

Op zondag 20 september 1942 werd Suzanne Kropveld, Ze was bij de familie Willem Wiggers in Noordbarge op bezoek, toen daar veldwachter Sijmen Grasman opdook. Grasman, een van de twee NSB-politiemannen van Emmen, was getipt dat ene Wiggers goederen van zijn joodse buurman Filip Jacobson had opgeborgen. Toen Grasman mevrouw Kropveld bij Wiggers aantrof, hield hij haar aan omdat zij bij ariërs in huis was. Op grond van een gemeentelijke verordening was zo'n bezoek verboden in de oorlog.

Over de familie Jacobson werd in of pas na de oorlog bekend dat ze in Sleen zaten ondergedoken. Vanaf juni 1945 tot november 1948 woonden ze in de voorkamer aan de Middenstraat 9 in Noordbarge. Vandaar uit verhuisden ze naar de Dordsedwarstraat 2. Officieel stond op de persoonskaart van de gemeente Emmen dat de leden van deze familie zich voor die tijd V.O.W. hadden opgehouden. Deze afkorting stond voor: *Vertrokken Onbekend Waarheen*. Een paar maanden geleden werd ik gebeld door Siena Eising-Jeuring. Ze komt uit Sleen. Zij wist mij te vertellen dat tijdens de oorlog de familie Jacobson in de boerderij van haar opa Gerrit Jeuring (1882-1962) en haar oma Klaziena Suvee (1889-1959) zaten ondergedoken. Na de uitbreiding Heirweg-West werd dit adres omgenummerd naar Oldengaerde 1. Haar vader Roelof Jeuring (1926-1997) deed samen met zijn vader Gerrit de boerderij tijdens de onderduikperiode van de familie Jacobson.

Met Siena Eising, Berend Eggens van Streekeigen Sleen en ikzelf (namens de HV Zuidoost-Drenthe en de HC Noordbarge) gaan we bezig met een nadere aanvulling van de afkorting V.O.W. Deze boerderij is lang bewoond geweest door makelaar Luuk Vos uit de Zandsteeg. (wordt vervolgd)

Heirweg 1 in Sleen

Tenslotte

Mocht u nog iets over Noordbarge in uw bezit hebben, stelt u zich dan gerust in verbinding met onze commissieleden Geesje Gerrits [0591 640263] of Henk Jeurink [0591 626728 of 06 25186205]. Bij Geesje kunt u ook terecht voor ansichtkaarten, verjaardagskalenders, de CD "Noordbarge door bij de brug" van Jan de Vin en de herdruk van het boek "60 jaar bevrijding Noordbarge" (€10,00). De wederwaardigheden van de zes Noordbarger boeren tijdens de oorlog komen voor een groot deel uit dit boekje. Ook wijzen we u nog op het boek over de OLS III (inmiddels nog maar € 10,00)

De HC wil graag in het bezit komen van de mailadressen van haar donateurs. Dat stelt ons in staat om meer digitaal verkeer met u op gang te brengen. Dat scheelt ons in de portokosten. Graag doorgeven aan Geesje Gerrits geesjeenharm@hetnet.nl of Lien Harms lharms@home.nl